

Politika Evropské unie v oblasti „OA“

PhDr. Jindra Planková, Ph.D.
Ústav informatiky, FPF
Slezská univerzita v Opavě

Open Access

- * „Zajištění **otevřeného** a **volného** přístupu k plným textům na veřejném internetu, dovolující uživatelům **číst, stáhnout, kopírovat, distribuovat, tisknout, vyhledávat** nebo **propojovat** plné texty článků, jejich **procházení** pro indexaci, **zaznamenání** ve formě **dat** v počítačových programech, nebo jejich užití pro jakýkoliv další zákonný záměr, **bez finančních, právních** nebo **technických bariér**, kromě nedílného a neoddělitelného dosažení samotného přístupu k internetu.“ (BOAI)

Podpora OA

- * Internet a ICT určují způsob komunikace
- * **Otevřený přístup** - alternativní cesta k tradičnímu modelu publikování
- * Otevřený přístup zásadně změnil komunikační zvyklosti vědeckého světa
- * Myšlenka OA základem mnoha programů a iniciativ
- * **Aktivní úloha** při prosazování OA – knihovnické organizace a sdružení
- * Významné dokumenty podpory OA = **Iniciativy OA**

Budapešťská iniciativa

- * **Hlavní cíl** – získání finančních zdrojů na podporu změn stávajícího ekonomického způsobu financování existujících časopisů a posílení vzniku nových časopisů
- * **Ekonomická stránka** vychází z faktu – všechny náklady na publikování by měly být hrazeny autorem, resp. publikující stranou
- * Uživatel přístup k materiálům zdarma
- * Autor rozhoduje o volném zpřístupnění příspěvku = držitel autorského práva

Prohlášení z Bethesdy

- * Prohlášení o otevřeném přístupu k publikování z Bethesdy
- * Podnítit diskuzi o publikování informací s otevřeným přístupem v **biomedicínských oborech**
- * Přesné vymezení konkrétních kroků pro všechny organizace a instituce v rámci otevřeného přístupu
- * **Hlavní cíl** – jak postupovat při prosazování zásad rychlého a otevřeného přístupu k primární vědecké literatuře
- * Text dokumentu rozdělen do 4 částí

Berlínská deklarace

- * Berlínská deklarace o otevřeném přístupu ke znalostem v přírodních a humanitních vědách
- * **Internet** podstatný prvek a významný článek, měnící praktickou a ekonomickou skutečnost distribuce vědeckých poznatků a kulturního dědictví
- * Publikované informace musí být široce přístupné a jednoduše dostupné uživateli
- * **Hlavní cíl** – podpora otevřeného přístupu k vědeckým informacím prostřednictvím internetu

Brisbane deklarace

- * Závazné rozhodnutí k vyřešení důležitých otázek OA v rámci jednotlivých zemí
- * Každý občan má **právo k volnému přístupu** k informacím z veřejně financovaného výzkumu
- * Každá **univerzita** by měla vytvářet a mít přístup k digitálnímu repozitáři pro ukládání akademických prací
- * Postupné ukládání materiálů (co nejkratší doba od vzniku dokumentu)
- * Autoři by měli respektovat otevřený přístup

Další iniciativy OA

- * **Prohlášení Wellcome Trust** o podpoře otevřeného a neomezeného přístupu k dokumentům – prosazování podpory výzkumu, s cílem zlepšení podmínek pro zdraví lidí a zvířat
- * **Deklarace o přístupu k výsledkům výzkumu financovaného z veřejných zdrojů** – důležitost zpřístupňování vědeckých poznatků prostřednictvím internetu

Další iniciativy OA

- * **Vyhlášení IFLA** o otevřeném přístupu k vědecké literatuře a dokumentaci výzkumu – zajistit co nejširší přístup k informacím pro všechny národy v souladu se zásadami o knihovnách, informačních službách a svobodným přístupem k informacím
- * **Doporučení EUA** pracovní skupiny pro otevřený přístup – určen pro vedení univerzit, s cílem definovat zásady pro zpřístupňování vědeckých prací prostřednictvím otevřeného přístupu

Evropská podpora OA

- * Rámcové programy s dlouholetou tradicí (1984)
- * Aktuálně řešený **7. rámcový program** Evropského společenství pro výzkum, technologický rozvoj a demonstrace
- * Složen ze 4 specifických programů – Spolupráce; Myšlenky; Lidé; Kapacity
- * Podpora Společného výzkumného centra EK k jadernému výzkumu a odborné přípravě

Evropská podpora OA

- * Evropská komise převzala principy otevřeného přístupu – obecná podpora názoru „výsledky výzkumu mají být volně dostupné, pokud byly financovány z peněz daňových poplatníků“
- * **Předpoklad** – OA podporuje návratnost vložených investic do výzkumu a vývoje; zvyšuje socioekonomický přínos vložených investic a šetří investice za separované dotování výzkumu, recenzní řízení a konečný nákup časopisu

Evropská podpora OA

- * Evropský přínos k podpoře otevřeného přístupu – **Pilotní projekt otevřeného přístupu k recenzovaným vědeckým článkům v oblasti výzkumu**
- * Vztahuje se na část projektů podpořených v rámci 7. rámcového programu pro výzkum
- * Projekt je aplikován na oblasti: energetika, životní prostředí, zdraví, ICT, výzkumné infrastruktury (e-infrastruktura), věda ve společnosti, sociální, ekonomické a humanitní vědy

Evropská podpora OA

- ✿ Navržený projekt pokrývá cca 20% z rozpočtu 7. rámcového programu
- ✿ Orientace na tzv. „zelenou cestu“ OA – autoarchivace recenzovaných článků
- ✿ Částečná podpora tzv. „zlaté cesty“ OA – pokrytí nákladů na publikování
- ✿ Příjemce podpory je **povinen** uložit články neprodleně do institucionálního, popř. vhodného tematického repozitáře

Evropská podpora OA

- * Požadavek na zveřejnění výsledků výzkumu v režimu otevřeného přístup v rozmezí 6-12 měsíců
- * Časový horizont zveřejnění závislý na oblasti vědy a výzkumu
- * **Prakticky** – autoři článků jsou povinni zajistit publikování v časopise, jehož vydavatel je vstřícný vůči myšlenkám OA, popř. si tyto podmínky s vydavatelem vyjednat

Evropská podpora OA

- * Základní podmínkou praktického naplňování pilotního projektu: „... aby příjemci grantů ze zmíněných oblastí uložili recenzované výzkumné články, nebo konečné rukopisy, jež jsou výsledkem jejich projektů řešených v rámci 7. rámcového programu do online repozitáře a vynaložili maximální úsilí pro zajištění otevřeného přístupu k těmto článkům“

Evropská podpora OA

- * **Zvláštní dodatek 39** – návazný krok k podpoře zpřístupňování výsledků grantů v systému OA
- * Příspěvek k zajištění co nejširšího a nejefektivnějšího šíření výsledků výzkumů financovaných v 7. rámcovém programu
- * Garance maximálního využití a dopadu na vědecko-výzkumné prostředí i mimo ně
- * OA přístup napomáhá **zvýšení vlivu investic EU** na výzkum a vývoj, **zamezuje** plýtvání časem i zdroji na totožný výzkum

Aktuální situace

- * **Veřejná konzultace** o vědeckých informacích v digitálním věku (15. 7. – 9. 9. 2011)
- * Vznik nové politiky EU v oblasti OA a doporučení členským státům
- * Klíčovou úlohou EU je trvat na **zavedení politiky OA do národních strategií**
- * Nutnost zaměřit se na otázky: standardizace, financování, nové metriky pro OA, vědecký korpus, revidování smluv s vydavateli a řešení otázek autorských práv

Aktuální situace

- ✿ Vznik studií, ukazatelů, sítí a hodnocení strategií podpory a praktického naplňování OA v evropském prostoru
- ✿ Budování sítí klíčových aktérů na národní, evropské i mezinárodní úrovni – podpora rozvoje společných agend v oblasti vědeckého publikování
- ✿ Podpora politiky EU v oblasti přístupu k vědeckým informacím

Zajímavé odkazy

- * [SOAP](#) - Study of open access publishing
- * [SPARC](#) - Scholarly Publishing and Academic Resources Coalition
- * [OpenAIRE](#) – Open Access Infrastructure for Research in Europe
- * [DRIVER](#) II
- * [PEER](#)
- * [ACUMEN](#)
- * [SISOB](#)
- * [eScidr](#)

DĚKUJI ZA POZORNOST!

PhDr. Jindra Planková, Ph.D.

jindra.plankova@fpf.slu.cz

+420-553-684-358

Ústav informatiky, FPF
Oddělení informační vědy
Slezská univerzita v Opavě

